

Werken en leven met kunst

In 2006 had ik het geluk de UNESCO-conferentie over kunstonderwijs in Lissabon te kunnen bijwonen. Tijdens de conferentie vertelde Ken Robinson (directeur onderwijsbeleid in het John Paul Getty Centre in Los Angeles) het verhaal over een jong kind tijdens een tekenles. Zijn leerkracht vroeg hem wat hij aan het tekenen was. 'Ik maak een tekening van God', luidde het antwoord. 'Dat is interessant', zei de leraar. 'Ik wist niet dat er iemand bestond die weet hoe God eruit ziet.' Het kind reageerde: 'Ze zullen het zo meteen weten!' Iedereen die ooit met jonge kinderen heeft gewerkt, kan gelijkaardige anekdotes vertellen. Kinderen leggen het verband tussen kunst, creativiteit, vertrouwen, verkenning, ontdekking, kennis en plezier: het is een krachtige combinatie voor de persoonlijke en algemene ontwikkeling van kinderen.

De UNESCO-conferentie was op verschillende niveaus van grote betekenis. Het was de eerste keer dat het thema 'kunstonderwijs' zo'n status kreeg in een internationale context. De afgevaardigden konden een glimp opvangen van de thema's en ervaringen waar beleidsmakers en praktijkmensen mee geconfronteerd worden. Het leidde tot de UNESCO Road Map for Arts Education. Deze Road Map vertrekt vanaf de Universele Verklaring van de Mensenrechten en bevat een lijst aanbevelingen die internationaal relevant zijn.'

Heel wat thema's uit de Road Map vinden we terug in de bijdragen aan deze Kinderen in Europa. Ook keert in een groot aantal artikelen steeds een lich-

te vorm van ironie terug, bijvoorbeeld in de artikelen van Herwig Deweerdt, Richard Holloway en Colwyn Trevarthen. De auteurs herinneren ons eraan dat we 'als volwassenen met ontzag kijken naar de spontaniteit van kinderen', dat we 'spelen als een deel van de kindertijd beschouwen', dat 'het genie niks anders is dan het vermogen om de kindertijd te herbeleven' en dat 'alle kinderen creatief verbeterd zijn... deze intuïtieve kunst is meer dan alleen een spel.' Volwassenen kunnen heel wat leren van jonge kinderen. Helena Rodrigues noemt het in een muzikale context: 'het opnieuw verbinden van de componenten van lichaam en geest: fysiologisch, rationeel, emotioneel en spiritueel.'

Wanneer we onze gedachten laten gaan over hoe we de voorzieningen in kunstonderwijs voor jonge kinderen

verder kunnen ontwikkelen, moeten we erkennen dat een kindgerichte benadering voordelen biedt voor elke leeftijd.

Het belang van kunst voor het onderwijs aan jonge kinderen is voor de vrijwel alle auteurs in deze publicatie een centraal thema. Evenzo is 'kunst als communicatie of taal' een onderwerp dat voorop in de aandacht staat. Ana Angelica Albano geeft een sprekend voorbeeld uit Brazilië, zo ook Ida Berendsen in haar beschrijving van het 'Ramatising'-project uit Denemarken. Ook de relatie tussen kunst en creativiteit komt aan bod. Toen Ken Robinson gevraagd werd om creativiteit te definiëren, zei hij: 'Verbeelding is het vermogen om origineel te denken en creativiteit is toegepaste verbeelding.' Sommige auteurs in dit nummer hebben echter hun bedenkingen bij creativiteit. Herwig Deweerdt stelt dat we beter eenvoudigweg over 'taal' kunnen spreken, in plaats van te goochelen met woorden

Joan Parr is Hoofdverantwoordelijke Onderwijs bij de Scottish Arts Council. n bilingue et plurilingue, in Aoste, Italië.

als ‘kunst’ of ‘creativiteit’ voor jonge kinderen.²

Zowel in Schotland als elders zijn we op zoek naar mogelijkheden om de talenten van elk individu te ontplooien. Volgens mij is het voeden van de creativiteit van jongen mensen essentieel in dat proces.³

Colwyn Trevarthen citeert in zijn artikel Alfred North Whitehead: ‘De paradox die veelbelovende theorieën over opvoeding ondermijnt, is dat de training die vaardigheden teweeg brengt, even geschikt is om de creatieve te versmoren.’

Ik denk dat we op dit punt heel wat kunnen leren van jonge mensen, of het nu is door technologie op een nieuwe manier te gebruiken om te lezen en interpreteren – zoals in het verhaal uit Portugal – of door rustig aan de rand van een diep water te zitten, naast een stenen beeld dat over het wateroppervlak uitkijkt, denkend, filosoferend (ja, graag!) zoals het verhaal uit Noorwegen ons vertelt.

Het curriculum in Schotland heeft meer weg van een richtlijn dan een voorschrift. Het wordt op dit moment volledig herschreven. Het nieuwe Curriculum for Excellence⁴ bevat een enorme schat aan mogelijkheden voor het kunstonderwijs. De documenten die tot dusver gepubliceerd zijn, stellen dat het doel van het onderwijs moet zijn ‘dat alle jonge mensen succesvolle leerlingen worden, concrete bijdragen leveren aan de maatschappij en uitgroeien tot verantwoordelijke burgers en individuen vol zelfvertrouwen’. Er zijn aspiraties om – onder andere – de barrières tussen de afzonderlijk leergebieden te slechten zodat leerkrachten met vakmensen uit verschillende disciplines kunnen samenwerken om zo meer ervaringsgericht te kunnen werken. Omdat het gebruik van kunst en cultuur een efficiënte manier is om dit doel te bereiken,

wordt het inbedden van kunst en cultuur in de formele onderwijsvoorzieningen een reëel perspectief.

Creativiteit is niet het exclusieve eigendom van de kunsten. De onderbouwing van de natuurkundige vakken in het Curriculum for Excellence bijvoorbeeld, bevat interessante gedachten over het voeden en bevorderen van nieuwsgierigheid en onderzoeksdrang als noodzakelijke componenten van creativiteit. Een aantal artikelen, waaronder dat van Piero Sacchetto, de casestudy over het ‘Licht’-project van Reggio Emilia en het Deense voorbeeld van Vaerkstedsfag demonstreren het natuurlijke verband tussen creativiteit, wetenschap en kunst.

De Scottish Arts Council heeft – in samenwerking met de Schotse regering en zeven lokale besturen – een vernieuwende methode onderzocht die dwars door het curriculum heen kunstenaars en leerkrachten laat samenwerken. Dit heeft geleid tot een samenwerking tussen fysicaleerkrachten en dansers, wiskundeleerkrachten en fotografen, enzovoort.⁵

Einstein zei ooit: ‘Toen ik mezelf en mijn denken onderzocht, kwam ik tot de conclusie dat de gave van de fantasie en verbeelding meer voor mij betekend heeft dan mijn talent om kennis te vergaren.’ Feiten hebben een beperkte waarde als daar geen verbeelding aan toegevoegd wordt. Theorieën zijn, zelfs al zijn ze bewezen, waardeloos als je ze niet met anderen kunt delen. Om ze te kunnen delen, moet je woorden, beelden, geluid en beweging gebruiken, in andere woorden: kunst – en daarmee zijn we terug bij communicatie.

De Schotse regering subsidieert momenteel dertien ‘Cultural Pathfinder’-projecten in het hele land.⁶ Het doel van deze projecten is om de verschillende benaderingen voor de ontwikkeling van cultuurbeleid te onderzoeken.

Ze zijn op plaatselijk niveau ondergebracht bij zogenaamde Community Planning Partnerships. De aandacht gaat vooral uit naar bevolkingsgroepen die ondervertegenwoordigd zijn in de culturele participatie. Een van die projecten – in Renfrewshire, East Renfrewshire en Inverclyde Councils – focust op kleuters die opgroeien in een omgeving met beperkte ontwikkelingsmogelijkheden en op hun ouders en verzorgers.

De bijdragen uit Noorwegen en Palestina illustreren de verbinding tussen kunst en de identiteit van de gemeenschap. Ramzi Abu Redwan zegt het met deze ontroerende woorden: ‘In een bezet land is muziek is een manier om je identiteit te behouden terwijl alles erop gericht is om je identiteit uit te wissen.’

Ik hoop dat deze uitgave ons zal helpen om in beweging te blijven, ieder in ons eigen land én samen. Deze uitgave van Kinderen in Europa is, net zoals de internationale conferentie die in december georganiseerd wordt door Children in Scotland, een instrument om goede praktijkvoorbeelden uit te wisselen, waardoor onze overtuiging dat we vooruitgang boeken gesterkt wordt en we kunnen geloven dat we samen op de goede weg zijn.

1 www.unesco.org » zoek op: Road Map for Arts Education

2 Voor geïnteresseerden in de discussie over het thema creativiteit: The rhetorics of creativity: A review of the literature, een recente publicatie van de Arts Council England. <http://www.creative-partnerships.com> » zoek op: Rhetorics of creativity

3 Er bestaat een interessant rapport van Paul Roberts (in opdracht van The English Department of Children, Schools and Families) over deze thema's. <http://www.culture.gov.uk> » zoek op: nurturing creativity

4 <http://www.curriculumforexcellencescotland.gov.uk>

5 www.scottisharts.org.uk » zoek op: Arts Across the Curriculum

6 www.scotland.gov.uk » zoek op: cultural pathfinder